

11.11.2009

32/041/2008

Taitai

TAIDE- JA TAITOKASVATUS

PERUSOPETUKSEN TAIDE- JA TAITOAINEIDEN TOTEUTUMISEN SEURANTA lv 2007–2008

1. Johdanto
 - 1.1. Tulosten luotettavuus ja uskottavuus
 - 1.2. Koulujen jaottelu
 - 1.3. Yhteenvedossa käytetyt nimitykset
2. Kaikille yhteisenä oppiaineena annettava opetus, yhteinen opetusaika ja valinnaisena aineena annettu opetus
 - 2.1. Musiikki
 - 2.2. Kuvataide
 - 2.3. Käsityö
 - 2.4. Liikunta
 - 2.5. Kotitalous
3. Painotettu opetus
4. Lisäresurssi
5. Kerhotoiminta
6. Opetushenkilöstö
7. Koonti
8. Johtopäätökset

1. Johdanto

Opetushallituksen eri koulumuotojen edustajista koostunut taide- ja taitokasvatuksen asiantuntijatyöryhmä laati vuonna 2008 toimenpideohjelman taide- ja taitoaineiden opetuksen kehittämiseksi eri koulumuodoissa. Keväällä 2008 julkistettuun ohjelmaan kirjattiin neljä toimenpidettä, joista yksi oli taide- ja taitokasvatuksen seurannan raportointi.

Perusopetuksen taide- ja taitoaineiden toteutumisen seuranta lukuvuonna 2007–2008 on toteutettu Opetushallituksen arviointivirkamiesten ja aineasiantuntijoiden yhteistyönä. Aineasiantuntijat opetusneuvos Eija Kauppinen (musiikki), opetusneuvos Mikko Hartikainen (kuvataide), opetusneuvos Annamaija Aro, erityisasiantuntija Heljä Järnefelt (käsityö), opetusneuvos Matti Pietilä (liikunta) sekä opetusneuvos Marjaana Manninen (kotitalous) ovat tuoneet hankkeeseen opetussuunnitelmien perusteiden ja oppiaineen asiantuntemuksen. Arvioinnin asiantuntijat opetusneuvos Pentti Yrjölä ja erikoistutkija Jari Metsämuuronen ovat tuoneet hankkeeseen menetelmällistä asiantuntemusta ja kokemusta sähköisestä tiedonkeruusta sekä siitä, millaisiin kysymyksiin ylipäänsä on mahdollista saada tarkkoja vastauksia. Oppiainekohtaisten tuloksien pohjana on ollut Tuua Maria Metsämuurosen kirjoittama raakateksti, jonka hän on kirjoittanut aineistosta tuotettujen taulukoiden, kuvien ja niiden pohjalta tehtyjen valmiiden tulkintojen pohjalta.

Taide- ja taitoaineet perusopetuksessa lukuvuonna 2007–2008, Taide- ja taitokasvatuksen valtakunnallinen seuranta -kysely toteutettiin toukokuussa 2008 (sähköinen survette -kysely). Tiedonkeruu tehtiin Internet-lomakkeella. Kysymyskokonaisuuksia oli kahdeksan:

1. Yhteisten oppiaineiden opiskelu
2. Yhteisen opetusajan käyttö
3. Valinnaiset aineet
4. Painotettu opetus
5. Kunnan osoittama lisäresurssi taide- ja taitoaineisiin
6. Opetushenkilöstö
7. Opetusta tukeva muu toiminta kerhotoiminnan osalta
8. Koulun oppilas- ja opetusryhmien määrät

Otannassa perusopetuksen koulutuksen järjestäjät valittiin lääni- ja kuntaryhmäkohtaisesti ositetusti niin, että valituksi tuli satunnaisesti joka kolmas koulutuksen järjestäjä. Näin valituksi tuli 162 koulutuksen järjestäjää. Näiden 162 koulutuksen järjestäjän lisäksi mukaan valittiin kuusi suurinta kuntaa; Helsinki, Espoo, Vantaa, Tampere, Turku ja Oulu. Kaikkiaan koulutuksen järjestäjiä valittiin otokseen siis 168. Näiden koulutuksen järjestäjien kaikki perusopetusta antavat koulut kuuluivat

koulukohtaiseen perusotokseen. Lopullisen otoksen muodostivat ne valittujen koulutuksen järjestäjien koulut, joilta oli saatavissa sähköpostiosoite (n = 1 332). Otokseen valikoitui kaikkiaan reilu kolmasosa Suomen peruskouluista.

Otoksen 168 koulutuksen järjestäjästä 125:n kouluista tuli vastauksia tiedonkeruuseen (vastausprosentti 74 %). Lopullinen aineisto sisälsi 595 koulun tiedot. Näistä 15 oli ruotsinkielisiä kouluja. Koulukohtaisesti arvioiden vastausprosentit olivat matalia; vuosiluokilla 1–9 ja 1–6 opetusta antavista kouluista vain reilu 40 % vastasi kyselyyn ja vuosiluokilla 7–9 opetusta antavista kouluista kyselyyn vastasi 59 %. Otannassa olleeseen koulujen määrään nähden aineistokato oli erittäin suuri. Vuosiluokilla 7–9 opetusta antavat koulut olivat lopullisessa aineistossa yliedustettuna (19 %) perusjoukkoon nähden (13 %). Vastaavasti vuosiluokilla 1–6 opetusta antavat koulut olivat aineistossa aliedustettuna (64,2 %) perusjoukkoon nähden (68,3 %).

Vuosiluokat	Perusjoukko	%	Otos	%	Aineisto	%
1–9	588	17,9 %	251	18,8 %	101	17 %
1–6	2250	68,3 %	890	66,8 %	382	64,2 %
7–9	440	13,4 %	191	14,3 %	112	18,8 %
Yhteensä	3292		1332		595	

Taulukko 1.

Perusjoukon, otoksen ja lopullisen koulukohtaisen aineiston määrät

1.1 Tulosten luotettavuus ja uskottavuus

Seurantakyselyn kysymykset olivat laadittu siten, että niillä oli mahdollista kartoittaa tarkasti keskeisiä taide- ja taitoaineiden sekä kotitalouden opetukseen liittyviä objektiivisesti mitattavia tekijöitä. Lomakkeesta tuli kuitenkin käytännössä melko pitkä, koska tietoja kysyttiin viiden oppiaineen (musiikin, kuvataiteen, käsityön, liikunnan ja kotitalouden) osalta. Valtaosaan kysymyksistä pyydettiin vastaamaan kullakin luokka-asteella erikseen tai yhdistettynä luokka-asteilla 1–2, 3–4, 5–6 ja 7–9. Vastattavien osioiden määrä nousi näin melko suureksi. Lyhyiden vastausaikojen perusteella (ks. taulukko 2) on oletettavaa, että osa vastaajista ei vastannut kaikkiin lomakkeen kysymyksiin. Tämä on syytä pitää mielessä, kun tuloksia tulkitaan; aineistossa saattaa olla virheellisiä havaintoja.

Eryteisesti yhteisten oppiaineiden opiskelua ja yhteisen opetusajan käyttöä koskevasta aineistosta syntyi epäily, että vastaamisessa olisi käytetty erilaista logiikkaa kuin mitä kysymyksen asettelussa edellytettiin. Aineisto viittasi siihen, että kaikille yhteisenä oppiaineena annettava opetus ja yhteinen opetus aika olivat olleet käsitteinä suurelle osalle vastaajista epäselviä.

Edellä mainitusta syystä yhteenvedossa kuvattavat tuntimäärien keskiarvot ovat ns. 5 %:n trimmattuja arvoja. Keskiarvoja laskettaessa on havainnoista poistettu 5 % suurimmista ja pienimmistä arvoista. Tällä tavoitellaan sitä, että virheellisen ylisuuriksi arvioitavat ja nolla-vastaukset eivät vaikuttaisi keskiarvoihin. Aineisto ei näiltä osin johtanut luotettaviin tuloksiin. Tämän johdosta yhteenvedon perusteella ei ole syytä tehdä pitkälle meneviä johtopäätöksiä taide- ja taitoaineiden kaikille yhteisenä oppiaineena annettavan opetuksen ja yhteisen opetusajan toteutuneista vuosiviikkotuntimääristä.

	alakoulut (n = 382)	yläkoulu (n = 112)	yhtenäiskoulut (n = 101)
alle 5 min	1,8 %	4,5 %	2 %
alle 10 min	19,9 %	29,5 %	5 %

Taulukko 2.

Lyhyen vastausajan käyttäneiden määrät (% vastaajista)

Aineisto herätti myös epäilyksiä, että osa yhteistä opetusaikaa kartoittavista vastauksista saattoi pohjautua koulun käytettävissä olleeseen tuntikehykseen tai tuntijakoon. Valinnaisten aineiden kohdalla tulokset antoivat lisäksi aiheen kysyä, onko koulusta raportoitu valinnaisten taide- ja taitoaineiden oppimäärien tarjonta koulun opetussuunnitelmassa vai lukuvuoden 2007–2008 opetuksen toteuma. Näiltä osin aineisto ei siis välttämättä johtanut luotettaviin tuloksiin.

1.2 Koulujen jaottelu

Otosvaiheessa valtaosa hallinnollisesti yhtenäisistä peruskouluista oli lukuvuonna 2007–2008 jaettu perusopetusta vuosiluokilla 1–6 ja vuosiluokilla 7–9 toteuttaviin kouluihin. Kaikista peruskouluista noin 18 % oli otosvaiheessa hallinnollisesti yhtenäisiä vuosiluokkien 1–9 kouluja.

Taide- ja taitoaineiden (musiikki, kuvataide, käsityö, liikunta) kaikille yhteisenä oppiaineena annetun opetuksen vähimmäismäärät ovat tuntijaossa jaettu kahteen osaan vuosiluokille 1–4 ja vuosiluokille 5–9 (Perusopetuksen tavoitteita ja tuntijakoa koskeva valtioneuvoston asetus 1435/2001 6 §). Taide- ja taitoaineiden vuosiluokkien 4 ja 5 välissä oleva nivelvaihe oli raportoinnin kannalta haasteellinen, koska osa tuloksista tuli perusopetusta vuosiluokilla 1–6 ja vuosiluokilla 7–9 toteuttavista kouluista ja osa yhtenäistä perusopetusta vuosiluokilla 1–9 toteuttavista kouluista.

1.3. Yhteenvedossa käytetyt nimitykset

- Valtioneuvoston asetuksen (1435/2001) 6 §:n määrittelemiin *taide- ja taitoaineisiin* (musiikki, kuvataide, käsityö, liikunta) mukaan luetaan tässä yhteenvedossa myös *kotitalous*.
- *Yhtenäistä perusopetusta vuosiluokilla 1–9 toteuttavista koulusta* käytetään nimitystä *yhtenäiskoulu*
- *Yhtenäistä perusopetusta vuosiluokilla 1–6 toteuttavasta koulusta* käytetään nimitystä *alakoulu*
- *Yhtenäistä perusopetusta vuosiluokilla 7–9 toteuttavasta koulusta* käytetään nimitystä *yläkoulu*
- *Yhtenäistä perusopetusta vuosiluokilla 1–6 ja yhtenäistä perusopetusta vuosiluokilla 7–9 toteuttavasta koulusta* käytetään niitä molempia kuvattaessa nimitystä *erilliskoulut*

2. Kaikille yhteisenä oppiaineena annettava opetus, yhteinen opetusaja ja valinnaisena aineena annettu opetus

Perusopetuksen tavoitteita ja tuntijakoa koskevan valtioneuvoston asetuksen (1435/2001) 6 §:ssä on määritelty kaikille yhteisenä oppiaineena annettavan opetuksen yhteisen opetusajan käyttö ja valinnaisten aineiden opetuksen vähimmäismäärä vuosiviikkotunteina.

Taide- ja taitoaineiden yhteisen opetusajan käytöstä (ns. vällystunnit), joka perusopetuksen tuntijaossa koskee musiikkia, kuvataidetta, käsityötä ja liikuntaa, päätetään paikallisessa opetussuunnitelmassa.

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet (2004) määrittelevät valinnaisten aineiden tehtäväksi syventää ja laajentaa perusopetuksen yhteisten oppiaineiden, erityisesti taide- ja taitoaineiden, mukaan luettuna kotitalous, sekä haluttaessa aihekokonaisuuksien tietoja ja taitoja oppilaan valinnan mukaisesti.

Perusopetuksen tuntijako

Perusopetuksen oppiaineiden opetus ryhmitellään pystyviivan osoittamassa kohdassa eri vuosiluokkia yhdistäviin osiin. Kuhunkin osaan on merkitty opetuksen vähimmäismäärä vuosiviikkotunteina (vuosiviikkotunti = 38 oppituntia)

Aine	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Yht.
Äidinkieli ja kirjallisuus	14		14				14			42
A-kieli	-----			8			8			16
B-kieli	-----								6	6
Matematiikka	6		12				14			32
Ympäristöoppi	Ympäristö- ja luonnontieto									
Biologia ja maantieto		9			3		7			
Fysiikka ja kemia					2		7			31
Terveystieto							3			
Uskonto/Elämänkatsomustieto			6				5			11
Historia ja yhteiskuntaoppi	-----				3		7			10
Musiikki	Taide- ja taitoaineet 4-						3-			
Kuvataide		26	4-			30	4-			
Käsityö				4-			7-			56
Liikunta				8-			10-			
Kotitalous	-----							3		3
Oppilaanohjaus	-----							2		2
Valinnaiset aineet	(13)									13
Oppilaan vähimmäistuntimäärä	19	19	23	23	24	24	30	30	30	222
Vapaaehtoinen A-kieli	-----				(6)		(6)			(12)
-- = Oppiainetta ei opeteta asianomaisella vuosiluokalla, ellei opetussuunnitelmassa toisin määrätä () = Opetetaan valinnaisena										

Taulukko 3.

Perusopetuksen tuntijako

Lähde: s. 302, Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2004, Opetushallitus

Taide- ja taitoaineiden (musiikki, kuvataide, käsityö, liikunta) kaikille yhteisenä oppiaineena annetun opetuksen vähimmäismäärät vuosiviikkotunteina on jaettu kahteen osaan vuosiluokille 1–4 ja vuosiluokille 5–9. Vuosiluokilla 1–4 vähimmäismäärät ovat oppiaineittain musiikki 4 vuosiviikkotuntia, kuvataide 4 vuosiviikkotuntia, käsityö 4 vuosiviikkotuntia ja liikunta 8 vuosiviikkotuntia. Vuosiluokilla 5–9 vähimmäismäärät ovat musiikki 3 vuosiviikkotuntia, kuvataide 4 vuosiviikkotuntia, käsityö 7 vuosiviikkotuntia ja liikunta 10 vuosiviikkotuntia.

Taide- ja taitoaineiden (musiikki, kuvataide, käsityö, liikunta) opetusta tulee antaa vuosiluokilla 1–4 vähintään 26 vuosiviikkotuntia ja vuosiluokilla 5–9 30 vuosiviikkotuntia. Kotitalouden oppimäärä on vähintään 3 vuosiviikkotuntia kaikille yhteisenä opetuksena vuosiluokilla 7–9.

Perusopetuksen tuntijaossa on vuosiluokilla 1–4 taide- ja taitoaineiden (musiikki, kuvataide, käsityö, liikunta) vähimmäistuntimäärän lisäksi varattu kuusi vuosiviikkotuntia näille aineille yhteistä opetusaikaa. Myös vuosiluokilla 5–9 on kuusi vuosiviikkotuntia näiden aineiden yhteistä opetusaikaa. Paikallisessa opetussuunnitelmassa taide- ja taitoaineiden yhteinen opetusaika voidaan jakaa mainittujen aineiden kesken yhteisesti kaikille oppilaille tai se, taikka osa siitä voidaan jättää oppilaskohtaisesti valittaviksi taide- ja taitoaineiden syventäviksi opinnoiksi.

Perusopetuksen tuntijaossa valinnaisina aineina annettavan opetuksen vähimmäismäärä on 13 vuosiviikkotuntia.

2.1 Musiikki

Yhteisenä oppiaineena annettu opetus sekä yhteinen opetusaika (ns. välystunnit)

Kyselyn tulosten mukaan musiikkia opetettiin perusopetuksessa kaikille yhteisenä oppiaineena sekä yhtenäiskouluissa että erilliskouluissa keskimäärin 9,8 vuosiviikkotuntia. Valtakunnallinen vähimmäistuntimäärä musiikissa on 7 vuosiviikkotuntia, joten yhteisen opetusajan osuus näytti lukuvuonna 2007–2008 olevan musiikinopetuksessa keskimäärin 2,8 vuosiviikkotuntia.

Valtaosa musiikin yhteisenä oppiaineena annettavasta opetuksesta annettiin vuosiluokilla 1–6. Erilliskouluissa vuosiluokilla 1–6 saadun musiikinopetuksen vuosiviikkotuntimäärä oli 8,6 ja vuosiluokilla 7–9 vuosiviikkotuntimäärä oli 1,2. Näin ollen erilliskoulujen musiikinopetuksesta 87,8 % annettiin vuosiluokilla 1–6 ja loput 12,2 % vuosiluokilla 7–9. Yhtenäiskouluissa musiikin opetus oli jakaantunut hieman erilliskouluja tasaisemmin vuosiluokille 1–4 ja 5–9. Huomattavaa on, että kaikille yhteistä musiikin opetusta antoi 8. vuosiluokalla 12,6 % ja 9. vuosiluokalla 2,7 % yläkouluista.

Valinnaisena aineena annettu opetus

Valinnaisena aineena annettua taide- ja taitoaineiden opetusta on tarkasteltu yhtenäistä perusopetusta vuosiluokilla 1–9 toteuttavien koulujen aineiston perusteella (n = 101). Vuosiluokilla 1–6 annettiin musiikinopetusta valinnaisena aineena vajaan 10 %:ssa kouluista. Tuntimäärä oli tällöin 1–2 vuosiviikkotuntia. Ylemmillä vuosiluokilla määrät kasvoivat niin, että eniten valinnaisia musiikin tunteja tarjottiin vuosiluokilla 8–9. Tyypillisin valinnaistuntimäärä näillä vuosiluokilla oli 2 tuntia. 6 %:ssa kouluista annettiin kahdeksannella vuosiluokalla jopa 4 vuosiviikkotuntia tai enemmän musiikin valinnaisia tunteja.

Huomattakoon, että seitsemännellä vuosiluokalla 81 %:ssa kouluista ei tarjottu lainkaan valinnaisia musiikin tunteja.

Musiikin valinnaistuntien tarjonnassa oli eroa läänien ja kuntaryhmien välillä. Eniten valinnaisena aineena musiikinopetusta annettiin Etelä-Suomen läänissä ja kaupungeissa. Kaupunkien yläkouluissa oppilaille oli mahdollisuus saada musiikin opetusta noin kolme kertaa enemmän valinnaisena aineena kuin maaseutukouluissa.

2.2 Kuvataide

Yhteisenä oppiaineena annettu opetus sekä yhteinen opetusaika (ns. välystunnit)

Kyselyn tulosten mukaan kuvataidetta opetettiin perusopetuksessa kaikille yhteisenä oppiaineena yhtenäiskouluissa keskimäärin 12,2 vuosiviikkotuntia ja erilliskouluissa yhteensä keskimäärin 12,8 vuosiviikkotuntia. Valtakunnallinen vähimmäistuntimäärä kuvataiteessa oli 8 vuosiviikkotuntia, joten yhteisen opetusajan osuus näytti lukuvuonna 2007–2008 olevan kuvataiteessa keskimäärin 4,2 – 4,8 vuosiviikkotuntia.

Valtaosa kuvataiteen yhteisenä oppiaineena annettavasta opetuksesta annettiin vuosiluokilla 1–6. Erilliskouluissa vuosiluokilla 1–6 saadun kuvataideopetuksen vuosiviikkotuntimäärä oli 10,8 ja vuosiluokilla 7–9 vuosiviikkotuntimäärä oli 2. Näin ollen erilliskoulujen kuvataideopetuksesta 84,4 % annettiin vuosiluokilla 1–6 ja loput 15,6 % vuosiluokilla 7–9. Yhtenäiskouluissa kuvataiteen opetus oli jakaantunut hieman erilliskouluja tasaisemmin vuosiluokille 1–4 ja 5–9. Huomattavaa on, että kaikille yhteistä kuvataideopetusta antoi 8. vuosiluokalla 14,3 % ja 9. vuosiluokalla 2,7 % yläkouluista.

Ala- ja yläkoulujen ja yhtenäiskoulujen välillä ei ollut merkittäviä eroja kaikille yhteisenä annetun kuvataideopetuksen vuosiviikkotuntimäärissä.

Valinnaisena aineena annettu opetus

Valinnaisena aineena annettua taide- ja taitoaineiden opetusta on tarkasteltu yhtenäistä perusopetusta vuosiluokilla 1–9 toteuttavien koulujen aineiston perusteella (n = 101).

Valinnaista kuvataiteen opetusta tarjottiin selkeästi eniten vuosiluokilla 8–9, jolloin sitä antoi noin 78–79 % kyselyyn vastanneista yhtenäiskouluista. Reilussa viidenneksessä kouluista ei annettu kuvataiteen opetusta valinnaisena aineena vuosiluokilla 8–9. Huomionarvoista on myös, että 81 %:ssa kouluista ei tarjottu valinnaista kuvataideopetusta 7. vuosiluokalla.

Vuosiluokilla 1–6 annettiin kuvataiteen opetusta valinnaisena aineena 1–9 %:ssa kouluista. Tuntimäärä oli tällöin 1 vuosiviikkotuntia. Vuosiluokilla 8 ja 9 tyypillisin valinnaistuntimäärä oli 2 vuosiviikkotuntia. Kaksi valinnaistuntia kuvataidetta tarjosi 41 % kouluista 8. vuosiluokalla ja 40 % kouluista 9. vuosiluokalla. 17 %:ssa kouluista annettiin 8. vuosiluokalla vähintään 4 vuosiviikkotuntia kuvataidetta valinnaisena aineena.

Kuvataiteen valinnaistuntien tarjonnassa oli eroja läänien ja kuntaryhmien välillä. Aineiston mukaan Oulun ja Lapin läänien alakouluissa annettiin valinnaista kuvataideopetusta selvästi vähemmän kuin muissa lääneissä. Etelä–Suomen yläkouluissa valinnaista kuvataidetta tarjottiin selvästi enemmän (6,8 vuosiviikkotuntia.) kuin muissa lääneissä (4,3–5,5 vuosiviikkotuntia).

Yhtenäiskouluissa annettiin valinnaista kuvataideopetusta vähiten Itä-Suomen läänissä (3,1 vuosiviikkotuntia) ja eniten Etelä-Suomen ja Oulun lääneissä (5 vuosiviikkotuntia). Maaseutukouluissa tarjottiin valinnaista kuvataidetta selvästi vähemmän kuin kaupunki- ja taajamakouluissa. Aineiston perusteella eniten valinnaisia kuvataiteen tunteja annettiin kaupunkimaisissa yläkouluissa ja vähiten maaseutumaisissa alakouluissa.

2.3 Käsiyö

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden (1/011/2004) mukaan käsityöopetus toteutetaan vuosiluokilla 1–4 samansisältöisenä kaikille oppilaille käsittäen sisältöjä teknisestä työstä ja tekstiilityöstä. Lisäksi oppilaalle voidaan antaa mahdollisuus vuosiluokilla 5–9 painottua kiinnostuksensa ja taipumustensa mukaan käsityöopinnoissaan joko tekniseen työhön tai tekstiilityöhön.

Kunnat ja koulut voivat toimia joko niin, että käsityön opetus toteutetaan kaikille oppilaille kokonaan samansisältöisenä vuosiluokilla 5–9 tai siten, että painottumista tapahtuu heti viidenneltä vuosiluokalta alkaen tai myöhemmin. Kaikissa tapauksissa on huolehdittava siitä, että tavoitteet toteutuvat sekä käsityön yhteisiä sisältöjä että teknisen työn ja tekstiilityön sisältöjä opiskelemalla.

*Yhteisenä oppiaineena annettu opetus
sekä yhteinen opetus aika (ns. välystunnit)*

Käsityötä opetettiin perusopetuksessa kaikille yhteisenä oppiaineena yhtenäiskouluissa keskimäärin 14,5 vuosiviikkotuntia ja erilliskouluissa keskimäärin 14 vuosiviikkotuntia. Valtakunnallinen vähimmäistuntimäärä käsityössä oli 11 vuosiviikkotuntia, joten yhteisen opetusajan osuus näyttäisi olevan käsityössä keskimäärin 3 – 3,5 vuosiviikkotuntia.

Valtaosa käsityön yhteisenä oppiaineena annettavasta opetuksesta annettiin vuosiluokilla 1–6. Erilliskouluissa vuosiluokilla 1–6 saadun käsityöopetuksen vuosiviikkotuntimäärä oli 11,1 ja vuosiluokilla 7–9 vuosiviikkotuntimäärä oli 2,9. Näin ollen 79,3 % erilliskoulujen käsityöopetuksesta annettiin vuosiluokilla 1–6 ja loput 20,7 % vuosiluokilla 7–9. Yhtenäiskouluissa käsityön opetus oli jakaantunut hieman tasaisemmin vuosiluokille 1–4 ja 5–9. Huomattavaa on, että kaikille yhteistä käsityöopetusta antoi 8. vuosiluokalla 2,7 % ja 9. vuosiluokalla 1,8 % yläkouluista.

Ala- ja yläkoulujen ja yhtenäiskoulujen välillä ei ollut merkittäviä eroja kaikille yhteisenä annetun käsityöopetuksen vuosiviikkotuntimäärissä.

Valinnaisena aineena annettu opetus

Valinnaisena aineena annettua taide- ja taitoaineiden opetusta on tarkasteltu yhtenäistä perusopetusta vuosiluokilla 1–9 toteuttavien koulujen aineiston perusteella (n = 101).

Valinnaista käsityön opetusta tarjottiin selkeästi eniten vuosiluokilla 8–9, jolloin sitä antoi noin 85–86 % kyselyyn vastanneista yhtenäiskouluista. 14–15 %:ssa kouluista ei tarjottu käsityötä valinnaisena aineena vuosiluokilla 8 ja 9. Huomionarvoista on myös, että 86 %:ssa kouluista ei tarjottu valinnaista käsityön opetusta 7. vuosiluokalla.

Vuosiluokilla 1–6 käsityön opetusta annettiin valinnaisena aineena 0–4 %:ssa kouluista 1 vuosiviikkotuntin verran. Vuosiluokilla 8 ja 9 tyypillisin valinnaistuntimäärä oli 2 vuosiviikkotuntia. Kaksi valinnaistuntia käsityötä tarjosi 48 % kouluista 8. vuosiluokalla ja 44 % kouluista 9. vuosiluokalla. Huomattavaa on, että 14–15 % vastanneista kouluista oli antanut 6 vuosiviikkotuntia valinnaista käsityön opetusta vuosiluokilla 8–9.

Kuntatyyppi vaikutti hieman valinnaisena annetun käsityön opetuksen määrään. Taajamissa valinnaisena annettiin vuosiluokilla 1–6 käsityönopetusta 2 vuosiviikkotuntia, kaupungeissa 1,7 vuosiviikkotuntia ja maaseudulla 0,6 vuosiviikkotuntia. Vuosiluokilla 7–9 taajamissa valinnaista käsityön opetusta annettiin 8 vuosiviikkotuntia, kaupungeissa 6,7 vuosiviikkotuntia ja maaseudulla 7 vuosiviikkotuntia.

Valinnaisena annetun käsityön opetuksen määrässä oli hieman maatieteellisiä eroja vuosiluokkien 1–6 opetusta tarkasteltaessa. Valinnaista opetusta annettiin vastanneissa kouluissa Etelä-, Itä-, Länsi-Suomen lääneissä keskimäärin 1,8 vuosiviikkotuntia, Oulun läänissä 0,6 vuosiviikkotuntia ja Lapin läänissä ei lainkaan.

2.4 Liikunta

Yhteisenä oppiaineena annettu opetus sekä yhteinen opetusaika (ns. välystunnit)

Kyselyn tulosten mukaan liikuntaa opetettiin perusopetuksessa kaikille yhteisenä oppiaineena yhtenäiskouluissa keskimäärin 18,7 vuosiviikkotuntia ja erilliskouluissa keskimäärin 19,3 vuosiviikkotuntia. Näistä luvuista voidaan päätellä, että välystunteja on sijoitettu liikuntaan keskimäärin 0,7 – 1,3 vuosiviikkotuntia.

Yhtenäiskouluissa vuosiluokilla 1–4 liikuntaa opetettiin lukuvuonna 2007 – 2008 valtioneuvoston asetuksen (1435/2001) mukainen vähimmäismäärä eli keskimäärin 8 vuosiviikkotuntia. Kyselyyn vastanneista yhtenäiskouluista 85 % ja erilliskouluista 92,2 % antoi liikunnan opetusta 8 – 10 vuosiviikkotuntia vuosiluokilla 1–4. Vuosiluokilla 5–9 yhteensä 88 % yhtenäiskouluista antoi liikunnanopetusta 10 – 12 vuosiviikkotuntia.

Valtaosa liikunnan yhteisenä oppiaineena annettavasta opetuksesta annettiin vuosiluokilla 1–6. Erilliskouluissa vuosiluokilla 1–6 saadun liikunnan opetuksen vuosiviikkotuntimäärä oli 13,5 ja vuosiluokilla 7–9 vuosiviikkotuntimäärä oli 5,8. Näin ollen 69,9 % erilliskoulujen liikunnan opetuksesta annettiin vuosiluokilla 1–6 ja loput 30,1 % vuosiluokilla 7–9. Yhtenäiskouluissa liikunnan opetus oli jakaantunut hieman tasaisemmin vuosiluokille 1–4 ja 5–9. Kyselyn mukaan kaikille yhteistä liikunnan opetusta antoi 8. vuosiluokalla 90,2 % ja 9. vuosiluokalla 91,1 % yläkouluista.

Valinnaisena aineena annettu opetus

Valinnaisena aineena annettujen liikunnan tuntien määrää arvioitiin yhtenäiskoulujen (n = 101) vastausten perusteella. Vuosiluokkien 1–6 aikana opetettiin liikuntaa valinnaisina tunteina vajaassa 10 %:ssa kouluista ja tällöin sitä annettiin keskimäärin 1–2 vuosiviikkotuntia. Vuosiluokilla 7–9 määrät kasvoivat niin, että eniten valinnaisia liikunnan tunteja tarjottiin vuosiluokilla 8–9. Tyypillisin määrä valinnaistunteja oli 2 vuosiviikkotuntia. 7 %:ssa kouluista annettiin 8. vuosiluokalla jopa 6 vuosiviikkotuntia liikunnan valinnaisia tunteja. Huomattakoon myös, että 7. vuosiluokalla 83 %:ssa kouluista ei tarjottu lainkaan valinnaisia liikunnan tunteja.

Valinnaisten liikunnantuntien tarjonta oli painottunut vuosiluokille 7–9. Maaseutumaisissa yläkouluissa valinnaistunteja oli perusopetuksen aikana vähemmän (3,8 vuosiviikkotuntia) kuin kaupunki- (5,4 vuosiviikkotuntia) ja taajamamaisissa (6,2 vuosiviikkotuntia) kouluissa. Eniten valinnaistunteja liikunnassa annettiin Etelä-Suomen ja Itä-Suomen lääneissä. Kuntaryhmät eivät kuitenkaan poikenneet toisistaan tilastollisesti merkitsevästi sen suhteen, kuinka paljon liikuntaa annetaan valinnaisena aineena.

2.5 Kotitalous

Yhteisenä oppiaineena annettu opetus

Kyselyn mukaan koulujen tuntijaot kotitalouden oppiaineen osalta noudattivat valtioneuvoston asetuksen (1435/2001) mukaista perusopetuksen tuntijakoa. Kaikille yhteistä kotitalouden opetusta tarjottiin pääsääntöisesti tuntijaon mukainen vähimmäistuntimäärä vuosiluokkien 7–9 aikana.

Tulosten mukaan kotitaloutta opetettiin perusopetuksessa kaikille yhteisenä oppiaineena yhtenäiskouluissa keskimäärin 3,4 vuosiviikkotuntia ja erilliskouluissa keskimäärin 2,9 vuosiviikkotuntia. Kotitalouden vähimmäisvuosiviikkotunnit olivat sijoitettu pääsääntöisesti 7. vuosiluokalle (83,6 % kouluista). 10 % vastanneista kouluista antoi vähintään 1 vuosiviikkotunnin verran kotitalouden opetusta sekä vuosiluokalla 8. että vuosiluokalla 9.

Kotitaloutta voidaan opettaa vuosiluokilla 1–6 kaikille yhteisenä annettuna opetuksena, jos paikallisesti näin on määrätty. Tämän kyselyn tulosten mukaan muutamassa yhtenäiskoulussa annettiin kaikille yhteistä kotitalouden opetusta myös vuosiluokilla 1–6.

Kaikille yhteistä opetusaikaa (ns. välystunnit) ei ole määritelty valtioneuvoston tuntijaossa kotitalouden oppiaineelle ja siksi sitä ei ole myöskään kysytty selvityksessä.

Valinnaisena aineena annettu opetus

Valinnaisena annettujen kotitalouden tuntien määrää arvioitiin yhtenäiskoulujen (n = 101) vastausten perusteella. Kotitalouden valinnaisuus painottui ylemmille vuosiluokille, jolloin valinnaisaineena kotitaloutta tarjottiin yleisimmin 8.–9. vuosiluokilla; tyypillisin määrä valinnaistunteja on 2 tuntia. Vajaassa puolessa (42 %) kouluista kotitalouden valinnaisainetuntimäärä oli vähintään kolme vuosiviikkotuntia. 20 %:ssa kouluja kotitaloutta valinnaisena oppiaineena opetettiin 6 vuosiviikkotuntia.

Yläkoulujen tarjoaman valinnaisen kotitalouden osalta läänit eivät eroa toisistaan merkittävästi, vaikka Itä-Suomen läänissä annetaankin hieman vähemmän kotitalouden valinnaistunteja (5,5 vvt) kuin Oulun (7,6 vvt) ja Lapin (7,8 vvt) lääneissä. Alakouluista vain Etelä-Suomen- ja Oulun läänissä annettiin valinnaista kotitalousopetusta. Yhtenäiskouluista Itä-Suomen läänissä annettiin eniten valinnaisia kotitaloustunteja (7 vvt) muihin lääneihin nähden. Lapin läänin yhtenäiskouluissa ei aineiston mukaan annettu valinnaista kotitalouden opetusta lainkaan. Kuntaryhmien välillä kotitalouden valinnaistunteja oli hieman enemmän maaseutumaisissa kouluissa (7,5 vvt) kuin kaupunkimaisissa kouluissa (6,9 vvt).

3. Painotettu opetus

Säädökset jättävät koulutuksen järjestäjälle mahdollisuuden suunnata lisäresursseja perusopetukseen ja painottaa opetusta. Kyselyn vastausten mukaan valtaosalla kouluista ei ollut painotettua opetusta. Taide- ja taitoaineista painotettua opetusta annettiin eniten liikunnassa ja musiikissa.

Musiikin painotettua opetusta annettiin 12,9 %:ssa kaikista vastanneista kouluista. Painotettua musiikin opetusta annettiin 13,1 %:ssa alakouluista ja vastaavasti 15,2 %:ssa yläkouluista. Yhtenäiskouluissa musiikkia oli painotettu 9,9 %:ssa kouluista. Yläkouluissa ja yhtenäiskouluissa musiikki oli painotetuista taide- ja taitoaineista suosituin. Yläluokilla musiikin painotettu opetus sijoittui ensisijaisesti kaupunkikouluihin, joskin taajamamaisissa kunnissa annettiin painotettua opetusta alakouluissa. Eniten musiikin painotettua opetusta annettiin Etelä-Suomen läänissä.

Kuvataiteen painotettua opetusta annettiin 8,2 %:ssa kaikista vastanneista kouluista. Painotettua kuvataiteen opetusta annettiin 9,2 %:ssa alakouluista, 5,4 %:ssa yläkouluista ja 7,9 %:ssa yhtenäiskouluista. Länsi- ja Itä-Suomen läänien alakouluissa annettiin n. 2,5 kertaa useammin painotettua kuvataiteen opetusta kuin Oulun läänissä. Itä-Suomen, Oulun ja Lapin läänien yläkouluissa ei aineiston mukaan annettu kuvataiteen painotettua opetusta. Painotettua kuvataiteen opetusta antoivat eniten taajamien alakoulut.

Käsityön painotettua opetusta annettiin 4,5 %:ssa kaikista vastanneista kouluista. Painotettua käsityön opetusta annettiin 4,2 %:ssa alakouluista, 4,5 %:ssa yläkouluista ja 5,9 %:ssa yhtenäiskouluista. Itä-Suomen, Oulun ja Lapin läänien yläkouluissa ei aineiston mukaan annettu käsityön painotettua opetusta. Lapin läänin ala-, ylä- ja yhtenäiskouluissa ei ollut käsityön painotettua opetusta lainkaan. Painotettua käsityön opetusta antavat koulut sijaitsivat yleensä taajamissa.

Liikunnan painotettua opetusta annettiin 16,1 %:ssa kaikista vastanneista kouluista. Painotettua liikunnan opetusta annettiin 19,4 %:ssa alakouluista ja 11,6 %:ssa yläkouluista. Yhtenäiskouluissa liikuntaa oli painotettu 8,9 %:ssa kouluista. Alakouluissa liikunta oli painotetuista taide- ja taitoaineista suosituin. Itä-Suomen läänin kouluista jopa 31 %:lla aineiston kouluja ja Lapin läänin kouluista 25 %:lla oli liikunnan painotettua opetusta. Etelä-Suomen läänin alakouluista noin 12 %:lla oli liikunnan painotettua opetusta. Aineiston yhtenäiskoulut maaseudulla tarjosivat painotettua liikuntaa vähiten.

Selvityksen mukaan kotitalouden painotettua opetusta tarjottiin 4 %:ssa yhtenäiskouluista. Erilliskouluissa painotettua kotitalouden opetusta ei tarjottu.

	alakoulut (n = 382)	yläkoulut (n = 112)	yhtenäiskoulut (n = 101)	yhteensä (n = 595)
Musiikki	13,1 %	15,2 %	9,9 %	12,9 %
Kuvataide	9,2 %	5,4 %	7,9 %	8,2 %
Käsityö	4,2 %	4,5 %	5,9 %	4,5 %
Liikunta	19,4 %	11,6 %	8,9 %	16,1 %
Kotitalous	0 %	0 %	4 %	0,7 %
Muu painotus	11,5 %	10,7 %	11,9 %	11,4 %

Taulukko 4.

Kuinka monella koululla on taide- ja taideaineiden painotus (% kouluista)

4. Lisäresurssit

Valtioneuvoston asetuksessa (1435/2001) määritellään eri oppiaineiden vähimmäistuntimäärät. Perusopetuslaissa (628/1998) ja perusopetusasetuksessa (852/1998) säädetään oppilaan viikoittaisesta työajasta. Esimerkiksi valtioneuvoston tuntijakoa koskevassa asetuksessa vuosiluokkien 7–9 vähimmäistuntimääräksi määritellään 30 vuosiviikkotuntia ja perusopetusasetuksen 4 §:n mukaan oppilaan työpäivään saa näillä vuosiluokilla kuulua enintään 7 oppituntia. Säädökset jättävät siis kunnille mahdollisuuden suunnata lisäresurssia perusopetukseen.

Aineiston mukaan musiikin, kuvataiteen ja kotitalouden opetukseen ei suunnattu lisäresurssia juuri lainkaan. Jos lisäresurssia annettiin, sitä käytettiin musiikissa ja kuvataiteessa eniten kaupunkikouluissa. Kotitaloudessa vähimmäisvuosiviikkotuntimäärä kolme ylittyi 0,5 %:ssa kouluja. Käsityön lisäresurssitunteja oli selvityksen mukaan hyvin vähän käytössä; noin 5 % kouluista antoi vuosiluokilla 1–4 lisäresurssina 2 vuosiviikkotuntia ja 2 % kouluista antoi vuosiluokilla 5–9 lisäresurssina 5,5 vuosiviikkotuntia.

Myöskään liikunnassa ei lisäresurssitunteja ollut juuri käytössä. Vuosiluokilla 1–4 annettiin lisäresurssina keskimäärin 1 vuosiviikkotuntia liikuntaa. Yhtenäiskouluissa tarjottiin huomattavasti vähemmän lisäresurssitunteja kuin erilliskouluissa. Liikunnan lisäresurssit näyttävät painottuvan perusopetuksen vuosiluokille 5–6. Alakoulut antoivat eniten lisäresursseja liikuntaan maaseutukouluissa.

5. Kerhotoiminta

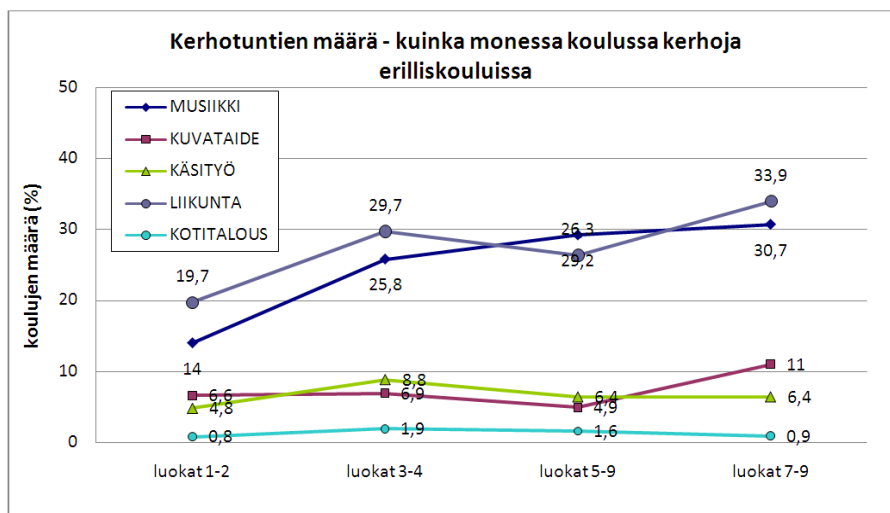
Perusopetuslain (628/1998) 47 §:n mukaan perusopetuksen yhteydessä voidaan oppilaille järjestää muun muassa kerhotoimintaa. Tämän keväällä 2008 kerätyn aineiston pohjalta voidaan sanoa, että suurimmassa osassa kouluista taide- ja taitoaineiden kerhotunteja ei tarjottu lainkaan. Musiikin ja liikunnan kerhotoimintaa tarjottiin kuitenkin selvästi eniten sekä ala- ja yläkouluissa että yhtenäiskouluissa. Koulujen järjestämä taide- ja taitoaineiden kerhotoiminta oli niin ala- ja yläkouluissa kuin yhtenäiskouluissakin pääsääntöisesti koulun opettajien järjestämää.

Musiikin kerhotoimintaa ilmoitti tarjoavansa 14 % – 30,7 % erilliskouluista ja 14,3 % – 26 % yhtenäiskouluista. Erilliskouluista musiikin kerhotoimintaa tarjottiin eniten vuosiluokilla 5–6 (29,2 %) ja vuosiluokilla 7–9 (30,7 %). Vähiten musiikin kerhotoimintaa tarjottiin alakouluissa vuosiluokilla 1–2 (14 %). Yhtenäiskouluissa musiikin kerhotoimintaa tarjottiin eniten vuosiluokilla 7–9 (26 %) ja vähiten vuosiluokilla 1–2 (14,3 %). Musiikin kerhotoimintaan tarjottiin yksi tunti 10,9 %:ssa – 20,8 %:ssa erilliskouluista sekä 7,1 %:ssa – 14,1 %:ssa yhtenäiskouluista. Mikäli musiikin kerhotunteja annettiin, useimmiten siihen oli varattu yksi tunti.

Liikunnan kerhotoimintaa ilmoitti tarjoavansa 19,7 % – 33,9 % erilliskouluista ja 6,1 % – 27,6 % yhtenäiskouluista. Erilliskouluissa liikunnan kerhotoimintaa tarjottiin eniten vuosiluokilla 3–4 (29,7 %) ja vuosiluokilla 7–9 (33,9 %). Vähiten liikunnan kerhotoimintaa tarjottiin alakouluissa vuosiluokilla 1–2 (19,7 %). Yhtenäiskouluissa liikunnan kerhotoimintaa tarjottiin eniten vuosiluokilla 7–9 (25,3 %) ja vähiten vuosiluokilla 1–2 (6,1 %). Liikunnan kerhotoimintaan tarjottiin yksi tunti 12 %:ssa – 19 %:ssa erilliskouluista sekä 5,1 %:ssa – 16,3 %:ssa yhtenäiskouluista.

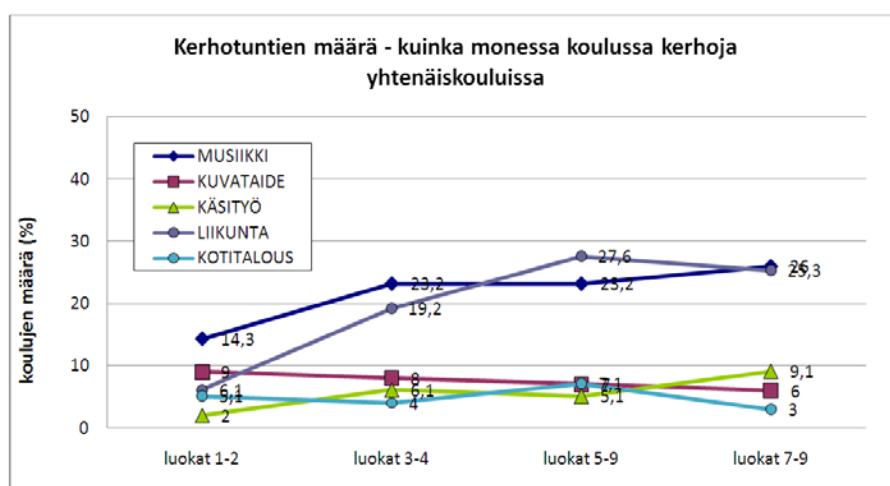
Kuvataiteen kerhotoimintaa ilmoitti järjestävänsä erilliskouluista 4,9 % – 11 % ja yhtenäiskouluista 6 % – 9 %. Erilliskouluissa kuvataiteen kerhotoimintaa tarjottiin eniten vuosiluokilla 7–9 (11 %) ja vähiten vuosiluokilla 5–6 (4,9 %). Yhtenäiskouluissa kuvataiteen kerhotoimintaa tarjottiin eniten vuosiluokilla 1–2 (9 %) ja vähiten vuosiluokilla 7–9 (6 %). Kuvataiteen kerhotoimintaa tarjottiin yksi tunti 2,4 %:ssa – 3,7 %:ssa erilliskouluista sekä 3 %:ssa – 4 %:ssa yhtenäiskouluista. Mikäli kuvataiteen kerhotunteja annettiin, useimmiten siihen oli varattu 1–2 tuntia. Käsityön kerhotoimintaa ilmoitti järjestävänsä erilliskouluista 4,8 % – 8,8 % ja yhtenäiskouluista 2 % – 9,1 %. Erilliskouluissa käsityön kerhotoimintaa tarjottiin eniten vuosiluokilla 3–4 (8,8 %) ja vähiten vuosiluokilla 1–2 (4,8 %). Yhtenäiskouluissa käsityön kerhotoimintaa tarjottiin eniten vuosiluokilla 7–9 (9,1 %) ja vähiten vuosiluokilla 1–2 (2 %). Käsityön kerhotoimintaa tarjottiin yksi tunti 2,7 %:ssa – 4,5 %:ssa erilliskouluista sekä 2,7 %:ssa – 4,5 %:ssa yhtenäiskouluista. Mikäli käsityön kerhotunteja annettiin, useimmiten siihen oli varattu 1–2 tuntia.

Kotitalouden kerhotoimintaa ilmoitti tarjoavansa 0,8 % – 0,9 % erilliskouluista ja 5,1 % – 7,1 % yhtenäiskouluista. Erilliskouluissa kotitalouden kerhotoimintaa tarjottiin eniten vuosiluokilla 3–4 (1,9 %) ja vähiten vuosiluokilla 1–2 (0,8 %). Yhtenäiskouluissa kotitalouden kerhotoimintaa tarjottiin eniten vuosiluokilla 5–6 (7,1 %) ja vähiten vuosiluokilla 7–9 (3 %). Kotitalouden kerhotoimintaan tarjottiin yksi tunti 0,8 %:ssa – 1,9 %:ssa erilliskouluista. Mikäli kotitalouden kerhotunteja annettiin, useimmiten siihen oli varattu yksi tunti.

Taulukko 5.

Kerhotuntien määrä erilliskouluissa (vuosiluokkien 1–6 ja 7–9 koulut)

Taulukko 6.

Kerhotuntien määrä yhtenäiskouluissa (vuosiluokkien 1–9 koulut)

6. Opetushenkilöstö

Erilliskoulut (vuosiluokkien 1-6 ja 7-9 koulut)

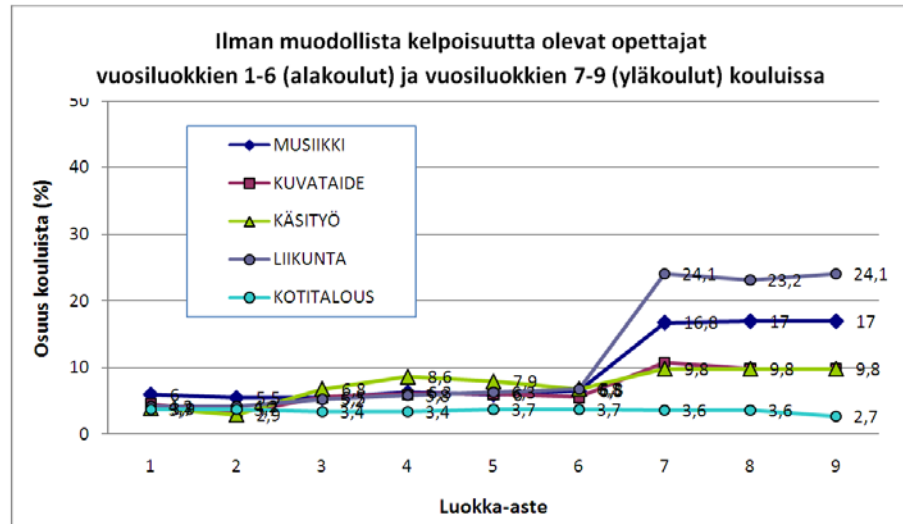
Valtakunnallisen seurantakyselyyn vastanneista alakouluista alle 10 %:ssa toimi opettajia ilman muodollista kelpoisuutta taide- ja taitoaineiden opetukseen. Yläkouluissa ilman muodollista kelpoisuutta toimivien taide- ja taitoaineiden opettajien osuus nousi selvästi.

Ilman muodollista kelpoisuutta olevia liikunnan opettajia oli 25 %:ssa ja musiikin opettajia noin 17 %:ssa kyselyyn vastanneista yläkouluista. Ilman muodollista kelpoisuutta olevia kuvataiteen ja käsityön opettajia oli 10–11 %:ssa kyselyyn vastanneista yläkouluista. Kotitalouden opetusta annettiin ilman muodollista kelpoisuutta alle 5 %:ssa ala- ja yläkouluista.

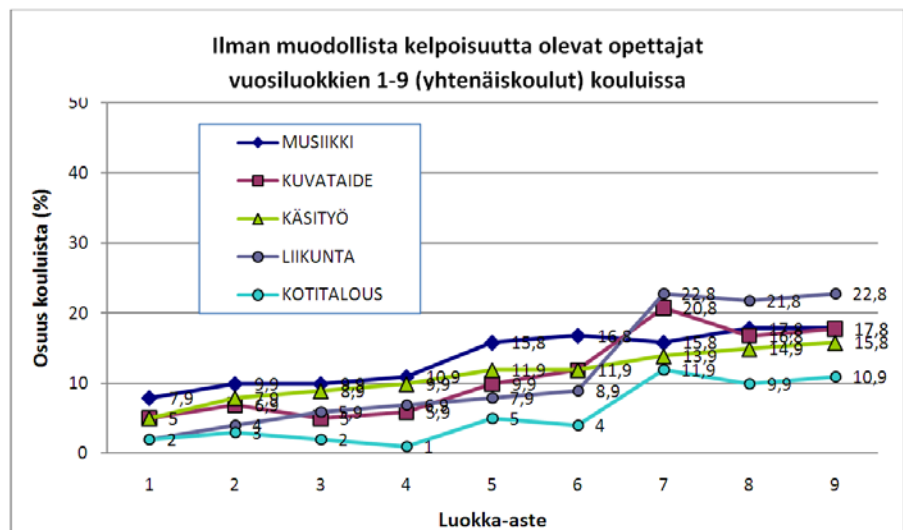
Kyselyyn vastanneissa alakouluissa luokanopettajaksi muodollisesti kelpoiset opettajat opettivat eniten kuvataidetta (70–80 %:ssa alakouluista) ja vähiten kotitaloutta (5,8–6,5 %:ssa alakouluista). Taide- ja taitoaineisiin erikoistuneet luokanopettajat opettivat yleisimmin 6. vuosiluokalla (55 %:ssa kyselyyn vastanneista kouluista). Yläluokilla aineenopettajaa hyödynnetään kotitaloudessa 85 %:ssa kouluja ja muissa taide- ja taitoaineissa hieman vähemmän.

Yhtenäiskoulut (vuosiluokkien 1–9 koulut)

Yhtenäiskouluissa ilman muodollista kelpoisuutta olevien opettajien määrä nousee tasaisesti ikäluokkien myötä. Yhtenäiskoulut käyttivät vuosiluokilla 1–6 eniten ilman muodollista kelpoisuutta olevia opettajia musiikin opetuksessa (7,9–16,8 %) ja vähiten kotitalouden opetuksessa (1–4 %). Kyselyyn vastanneissa yhtenäiskouluissa vuosiluokilla 7–9 ilman muodollista kelpoisuutta toimivia opettajia oli eniten liikunnassa ja vähiten kotitaloudessa.

Taulukko 7.

Ilman muodollista kelpoisuutta olevat opettajat erilliskouluissa (vuosiluokkien 1-6 ja 7-9 koulut)

Taulukko 8.

Ilman muodollista kelpoisuutta olevat opettajat yhtenäiskouluissa (vuosiluokkien 1–9 koulut)

7. Koonti

Eri taide- ja taitoaineiden valtakunnallisten vuosiviikkotuntien vähimmäismäärät poikkeavat toisistaan. Musiikin, kuvataiteen, käsityön ja liikunnan opetukseen on käytössä yhteistä opetusaikaa 12 vuosiviikkotuntia koko perusopetuksen aikana. Paikallisessa opetussuunnitelmassa yhteinen opetusaika voidaan jakaa mainittujen aineiden kesken yhteisesti tai se tai osa siitä voidaan jättää oppilaskohtaisesti valittavaksi.

	Valtakunnallinen vähimmäistuntimäärä/ oppiaine (vvt)	Keskimääräinen yhteisenä annettu opetus (vvt)	Yhteisen opetusajan (12 vvt) osuus keskimäärin
Musiikki	7	9,8	2,8
Kuvataide	8	12,2–12,8	4,2 – 4,8
Käsityö	11	14–14,5	3 – 3,5
Liikunta	18	18,7–19,3	0,7 – 1,3
Kotitalous	3	2,9–3,4	–

Taulukko 9.

Taide- ja taitoaineiden yhteisen opetusajan keskimääräinen jakautuminen eri taide- ja taitoaineiden kesken

Musiikki		Kuvataide		Käsityö		Liikunta		Kotitalous	
erillis-koulut	yhtenäis-koulut	erillis-koulut	yhtenäis-koulut	erillis-koulut	yhtenäis-koulut	erillis-koulut	yhtenäis-koulut	erillis-koulut	yhtenäis-koulut
9,8	9,8	12,8	12,2	14	14,5	19,3	18,7	2,9	3,4

Taulukko 10.

Taide- ja taitoaineiden yhteisen opetusajan keskimääräinen jakautuminen erilliskouluissa ja yhtenäiskouluissa

Oppiaine	Yhteisenä oppiaineena annettu opetus vuosiluokittain (%)		
	7. vuosiluokka	8. vuosiluokka	9. vuosiluokka
Musiikki	94,6 %	12,6 %	2,7 %
Kuvataide	93,8 %	14,3 %	2,7 %
Käsityö	93,8 %	2,7 %	1,8 %
Liikunta	93,8 %	90,2 %	91,1 %

Taulukko 11.

Taide- ja taitoaineiden yhteisenä oppiaineena annettava opetus mukaan lukien yhteinen opetusaika (ns. vällystunnit) vuosiluokilla 7–9

Taulukossa 11 on havainnollistettu valtioneuvoston asetuksen (1435/2001) 6 §:ssä määriteltyjen kaikille yhteisenä oppiaineena annettavien taide- ja taitoaineiden (musiikki, kuvataide, käsityö, liikunta) opetusajan toteutuminen vuosiluokilla 7–9 seurantakyselyn yläkouluja koskevaan aineistoon perustuen.

Oppiaine	Musiikki		Kuvataide		Käsityö		Liikunta		Kotitalous	
	8	9	8	9	8	9	8	9	8	9
2 vvt	39 %	37 %	41 %	40 %	48 %	44 %	34 %	36 %	41 %	37 %

Taulukko 12.

Taide- ja taitoaineet valinnaisina aineina vuosiluokilla 8 ja 9

Taulukossa 12 on havainnollistettu, kuinka moni kyselyyn vastanneista kouluista tarjosi 2 vuosiviikkotuntia taide- ja taitoaineita valinnaisena aineena vuosiluokilla 8 ja 9.

Yhtenäiskoulujen vastausten mukaan taide- ja taitoaineiden opetus valinnaisena aineena keskittyi vuosiluokille 8–9. Kaksi vuosiviikkotuntia oli selkeä tyyppiarvo valinnaisissa taide- ja taitoaineissa. Musiikissa, kuvataiteessa, käsityössä ja liikunnassa valinnaisena annetun opetuksen tuntimäärä oli yleensä 2 vuosiviikkotuntia. Kotitaloudessa valinnaisena annetun opetuksen määrä vaihteli 2–6 vuosiviikkotunnin välillä.

Kyselyn vastausten mukaan valtaosalla kouluja ei ollut painotettua opetusta. Taide- ja taitoaineista painotettua opetusta annettiin eniten liikunnassa ja musiikissa. Lisäresurssia taide- ja taitoaineiden opetukseen oli suunnattu vähän. 9,3 % alakouluista tarjosi vähintään 3 lisäresurssituntia taide- ja taitoaineita ja 8 % yhtenäiskouluista antoi vähintään kolme lisäresurssituntia taide- ja taitoaineita.

Niissä kouluissa, joissa kerhotunteja annettiin lukuvuonna 2007–2008, järjestettiin eniten kerhoja musiikissa ja liikunnassa. Erilliskouluissa vuosiluokilla 3–4 jopa 30 % kouluista tarjosi kerhotoimintaa liikunnassa ja musiikissa 25 %:ssa kouluista. Yhtenäiskouluista vain noin 6 % tarjosi vuosiluokille 1–4 liikunnan kerhotoimintaa, kun vuosiluokille 5–9 sitä tarjottiin 27 %:ssa kouluista. Käsityön kerhoja järjestettiin vain 5 – 10 %:ssa kouluja. Kuvataiteen kerhotoimintaa ilmoitti järjestävänsä ala- ja yläkouluista 4,9 % – 11 % ja yhtenäiskouluista 6 % – 9 %.

Alakouluissa ilman muodollista pätevyyttä olevia opettajia taide- ja taitoaineissa oli vajaassa 10 %:ssa kouluista. Luokanopettajan pätevyydellä alaluokkien opetusta antavissa erilliskouluissa opetettiin eniten kuvataidetta (70–80 %:ssa kouluista) ja vähiten kotitaloutta (alle 10 %). Eniten koulut käyttivät ilman muodollista pätevyyttä olevaa henkilöstöä musiikin opetuksessa ja vähiten kotitaloudessa.

8. Johtopäätökset

Taide- ja taitoaineiden kaikille yhteisenä oppiaineena annettu opetus

- Taide- ja taitoaineissa mukaan lukien kotitalous yhteisenä annettun opetuksen keskimääräinen vuosiviikkotuntimäärä on suurin liikunnassa, sitten käsityössä, kuvataiteessa, musiikissa ja pienin kotitaloudessa.
- Taide- ja taitoaineista ainoastaan liikuntaa opetetaan kaikille yhteisenä oppiaineena kaikilla perusopetuksen vuosiluokilla.
- Musiikin, kuvataiteen ja käsityön opetus annetaan lähes kokonaisuudessaan vuosiluokilla 1-6.
- Vuosiluokilla 8–9 musiikin, kuvataiteen, käsityön ja kotitalouden opetus on pääsääntöisesti valinnaisena aineena annettavan opetuksen varassa.
- Musiikin, kuvataiteen, käsityön ja liikunnan käyttöön varatun yhteisen opetusajan (12 vvt) suurin keskimääräinen osuus on kuvataiteessa, sitten käsityössä, musiikissa ja pienin liikunnassa.

Taide- ja taitoaineiden valinnainen opetus

- Valinnainen taide- ja taitoaineiden opetus keskittyy vuosiluokille 8–9.
- Osassa kouluista oppiaineesta riippuen ei kyselyn mukaan tarjota lainkaan musiikin, kuvataiteen, käsityön, liikunnan ja kotitalouden valinnaista opetusta vuosiluokilla 8–9.
- Kaksi vuosiviikkotuntia on selkeä tyyppiarvo valinnaisissa taide- ja taitoaineissa.

Taide- ja taitoaineiden painotettu opetus

- Valtaosalla kyselyyn vastanneista kouluista ei ole taide- ja taitoaineiden painotettua opetusta.
- Eniten taide- ja taitoaineiden painotettua opetusta annetaan alakouluissa.
- Eniten painotettua opetusta annetaan liikunnassa ja musiikissa.
- Taide- ja taitoaineiden painotetun opetuksen järjestämisessä lääneittäin ja kuntaryhmittäin löytyy merkittäviä eroja.

Taide- ja taitoaineiden lisäresurssi

- Taide- ja taitoaineiden opetukseen ei suunnata lisäresurssia juuri lainkaan.
- Vähiten lisäresurssia suunnataan yläkoulujen taide- ja taitoaineiden opetukseen.

Taide- ja taitoaineiden kerhotoiminta

- Taide- ja taitoaineiden kerhotunteja ei tarjottu suurimmassa osassa kyselyyn vastanneista kouluista lukuvuonna 2007–2008.
- Taide- ja taitoaineista musiikin ja liikunnan kerhotoimintaa tarjotaan kyselyyn vastanneissa kouluissa selvästi eniten.
- Taide- ja taitoaineiden kerhotoiminta on niin ala- ja yläkouluissa kuin yhtenäiskouluissakin yleensä koulun opettajien järjestämää.
- Seurantakyselyn toteuttamisen jälkeen käynnistynyt koulujen kerhotoiminnan kehittäminen on lisännyt merkittävästi taide- ja taitoaineiden kerhotoimintaa.

Taide- ja taitoaineiden opetushenkilöstön kelpoisuus

- Kyselyn tulosten mukaan alle 10 %:ssa alakouluista toimii taide- ja taitoaineiden opettajia ilman muodollista kelpoisuutta.
- Yläkouluissa ilman muodollista kelpoisuutta toimivien taide- ja taitoaineiden opettajien osuus nousee selvästi.

Perusopetuksen taide- ja taitoaineiden toteutumisen seurannan 2007–2008 ja Opetushallituksen vuonna 2008 tekemän perusopetuksen opetussuunnitelma-analyysin tulosten mukaan

- Valtaosa kaikille yhteisenä oppiaineena annetusta taide- ja taitoaineiden opetuksesta annettiin vuosiluokilla 1–6.
- Musiikin, kuvataiteen, käsityön ja kotitalouden opetus on valinnaisena aineena annettavan opetuksen varassa vuosiluokilla 8 ja 9.
- Taide- ja taitoaineiden vuosiluokkien 7-9 valinnaisen opetuksen tarjonnassa on koulukohtaisia eroja.
- Perusopetuksen tuntijaon ja opetussuunnitelman perusteiden taide- ja taitoaineiden opetusta määrittävät käsitteet ovat osalle kouluja epäselviä.
- Perusopetuksen tuntijaon virheelliset tulkinnat taide- ja taitoaineiden osalta ovat joissakin tapauksissa johtaneet opetussuunnitelman perusteiden vastaisiin järjestelyihin.